Poštarina u gotovu plaćena.

VRHBOSNA

KATOLIČKOJ PROSVJETI.

IZLAZI NA DVA ARKA
5. i 20. U MJESECU.
CIJENA NA GODINU 50 DINARA
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

GODINA XXXVIII. BROJ 19. i 20.
20. LISTOPADA 1924.
IZDAJE KAPTOL VRHBOSANSKI.
UREĐUJE Dr. MARKO ALAUPOVIĆ.

SADRŽAJ.

„Bosanska Pošta", Sarajevo.

VRHBOSNA

KATOLIČKOJ PROSVJETI.

BR. 19 i 20. U SARAJEVU, DNE 20. LISTOPADA 1924. GOD. XXXVIII.

Br. 1630.

Okružnica hrvatskom katoličkom narodu prilikom tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva.

Već je na pomolu godina 1925. Jedna od najznačajnijih godina u životu hrvatskoga naroda. Godina, koja nam u svome krilu nosi slavu tisućgodišnjice hrvatskoga narodnoga kraljevstva. Godina, u kojoj će čitav narod hrvatski od Sutle pa do Drine i Dunava, od Subotice pa do Kotora svečano i radosno proslaviti uspomenu dana, kad je prije tisuću godina prvi put zasjala kruna na glavi jednoga hrvatskoga sina.

Na pragu je ta godina, draga hrvatskom našem ponosu. I otvara ona pred očima našim prošlost našu i lista listove povijesti naše.

Stotine oluja u to vrijeme prohujalo je nad glavom naroda hrvatskoga. I mnogi se neprijatelj dizao za naše granice. U krvi je okupana čitava naša zemlja. Sve tamo od bojeva sa Mlečanima i od mongolske najezde, pa kroz dugih pet stoljeća svagdanje borbe i neprestanog ratovanja sa Osmanlijama, pred kojima su Hrvati branili Križ i Evropu. Nebrojeno puta pogažena je kopitima i zasijana lubanjama hrvatskih sinova svaka gruda naše domovine. Vijekovima stenjali su najljepši naši krajevi pod ropstvom osmanlijskim. I više nego jedamput zaprijetila je ozbiljna pogibao održanju i opstanku našega naroda.

Pa ipak! Hrvatski je narod još i danas tu. Mlad i snažan, svoj na svome. Okićen slavom slavne prošlosti i dičan imenom Branitelja Evrope. Ponosan, da nikad neprijateljska zastava nije zalepršala na zidinama našega kraljevskog Zagreba. I danas se još govori u svim Tomislavovim međama jezik hrvatski i pjeva pjesma hrvatska. I dok je i u starom i u novom vijeku u razdoblju od tisuću godina nestajalo čitavih velikih i moćnih naroda, dotle maleni hrvatski narod i danas još živi i raduje se boljoj budućnosti novih tisućljeća.

A tko nam je to učinio? Tko je spasao narod hrvatski i proveo ga kroz duga stoljeća progonstva i kušnje? Onaj, u čijoj je desnici sudbina naroda. Onaj, »koji podiže narode i uništava ih, a srušene ih opet uspostavlja« (Job. 12, 23.) Onaj, »pred kojim su svi narodi, kao da ih ni nema«, (Is. 40, 17): Bog naš.

I tomu Bogu našemu treba da se danas poklonimo u harnosti svi mi i čitav narod naš; treba da mu zahvalni iz puna srca uskliknemo sa Prorokom: »Milosrđe je Gospodinovo, da nas nije nestalo!« (Thr. 3, 22.)

Na pragu je tisućgodišnjica kraljevstva hrvatskoga. I ispred očiju naših prolazi opet prošlost naša. Prošlost uljudbe i kulture naše.

Kroz stoljeća stajali smo na samoj međi Istoka i Zapada, i za nas se vijekovima trgao Bizant. I čitav Balkan, i najbliža naša braća bila su odsječena od kulturnoga upliva Zapada. Jedini Hrvati ostali su uvijek u dohvatu uljudbe kršćanske Evrope. Ni u doba najtežih naših kušnja nijesu se prekinule veze, što su vezale Hrvatsku za prosvijetljene kulturne narode Zapada. Uvijek se sunčao Hrvat na tracima prvih umova svijeta, i uvijek je crpao iz njih pobudu i hranu svojemu duševnom razvitku i životu. I pismo naše, i škola naša, i znanost naša, i knjiga i pjesma naša, i umjetnost naša, i društveni život naš, i običaji naši, i državno uređenje naše, i značaj našega naroda, sve je to niklo i razvijalo se pod blagotvornim utjecajem duha kršćanskog Zapada. Prosvjeta i uljudba naša jest prosvjeta i uljudba kulturne kršćanske Evrope, koju na nama sav prosvijetljeni svijet vidi, priznaje i štuje. I mi se time danas s pravom ponosimo.

A tko nam je to učinio? Tko je dao narodu hrvatskomu ono, što je ostalo uskraćeno tolikima drugim, i većim narodima Evrope? Opet Bog naš.

I za taj veliki dar uljudbe naše i kulture naše prignimo u ovaj svečani čas koljena naša pred Bogom našim i zahvalimo od svega srca milostivoj Providnosti Njegovoj: »Sva si djela naša Ti učinio za nas«. (Is. 26, 12.)

Na pragu je tisućgodišnjica kraljevstva hrvatskoga. I opet niču pred nama uspomene duge tisućljetne prošlosti naše, prošlosti i drevne i skore.

I opet prolaze ispred nas sjene djedova i preda naših. Sjene boraca, koji su radili i ginuli za krst časni i za sveti poklad naše vjere katoličke. Radili su oni jednako i perom i mačem. Od Tomislava, koji je iz ruku

papinskog poslanika primio krunu i prisustvovao saborima, pa preko križara Zvonimira i one mirijade zatočnika, što su prsima svojim i tjelesima svojim zidali bedeme kršćanskoj Evropi pred bujicom gordoga islama, i preko biskupa Draškovića i bana Bakača, koji su na granicama Hrvatske ustavili Luterovo krivovjerje, i preko bosanskog franjevca, što je zatro bogumilstvo i spasao Bosni Križ, — sve do naših danas dana, sve do one dugačke povorke biskupa i svećenika, koja je sa križem u ruci i sa molitvom na ustima propovijedala hrvatskom narodu nauku Propetoga Boga-Čovjeka.

Uz kolijevku našega kraljevstva stajala je već vjera katolička. U danima krvavog trpljenja bila mu je vjera katolička jedina utjeha i okrepa. I danas mu je, u vremenu mira, izvor sve njegove i snage i veličine i slave. Srasla se vjera katolička s narodom hrvatskim, stvorila povijest njegovu, dala mu sve, što ima veliko i dobro. Oplemenila je ona i izbrusila dušu i značaj hrvatski, donijela narodu hrvatskom prosvjetu i kulturu, podigla ga iz krvi i iz rana zdravim moralom i ćudorednošću kršćanskom, jedina čeličila oce naše za teške, nebrojene, svagdanje žrtve, kojima su nam iskupli ime i slobodu. Bila je majka hrvatskom narodu i dizala mu, zamorenu i klonulu, oči prema nebu, pokazivala na nadu boljega života i na zoru sretnije budućnosti. Na krilu katoličke Crkve rodila se je škola naša; iz samostana katoličkih procvala je znanost i pjesma naša; u grudima katoličkog svećenstva sačuvala se vatra naše svijesti narodne. Vjera je katolička nadahnula umjetnost našu i posijala zemlju našu spomenicima pobožne umjetnosti naših otaca. Čitava kultura naša i čitav naš život narodni nosi biljeg kršćanstva i vjere katoličke. I taj se biljeg ne da ukloniti iz naše prošlosti, da se ne zaniječe sva povijest Hrvatske i Hrvatstva. Katolička vjera i Crkva stvorila je veličinu Hrvatske.

I djedovi su naši to dobro znali i osjećali. I ljubili su oni svoju vjeru kao najdraže blago naroda hrvatskog; ponosili su se njome, umirali su za nju i namirali je unucima svojim kao najsvetiju baštinu naroda hrvatskoga. Prolili su more krvi za nju, ali nijesu dali, da im je ikada itko otme. Obranili su je za sebe i za čitavu Evropu, koju su time obvezali na vječnu zahvalnost prema sebi. I na usta samoga Oca Kršćanstva priznao im je to čitav katolički svijet, kad ih je Sveti Otac Papa nazvao: »Antemurale Christianitatis«, Prezidem Kršćanstva, i prvim katoličkim kraljevstvom, »Regnum Croatiae Catholicissimum«.

A evo opet, tko je uščuvao narodu našem i ocima našim to nebesko blago naše svete vjere? Tko je učinio, da mi Hrvati ovdje na skrajnim granicama katoličanstva, u neprestanom dodiru i vječnoj borbi sa bezboštvom i krivovjerjem, ostanemo uvijek prvi i najvjerniji sinovi Crkve? Tko je učinio, da je i danas još ogromna većina naroda hrvatskoga vjerna vjeri svojih otaca? Tko opet nego Bog naš i milost Njegova.

I na tom božanskom daru prave vjere, što ju je darovao Bog narodu hrvatskomu, na tom najvećem dobročinstvu Njegovom, »odabranom daru vjere« (Sap. 3, 14.), iz kojega su proteklі svi drugi blagoslovi Njegovi: »A dodoše mi sva dobra skupa s njom i nebrojeno blago po rukama njezinim« (Sap. 7, 11.), zahvalimo prije svega Bogu našemu danas!

Zahvalimo i srcem i djelom, narode hrvatski! Zahvalimo prije svega time, da uvijek ostanemo vjerni Bogu i svetoj vjeri našoj i Crkvi katoličkoj! Ljubimo uvijek svoju vjeru, živimo po njoj, branimo je i spasimo je i sebi i narodu hrvatskom! Nikada ne dajmo, da nam itko otme tu dragu ostavštinu djedova i otaca naših! Uvijek se držimo čvrsto uz Crkvu i uz nepomičnu stijenu Pećine Petrove! Ne dajmo pljuvati na naše svetinje i na kosti naših pradjedova! Ne vjerujmo zavodnicima, koji hoće da otmu narodu hrvatskom taj najljepši biser njegov! Sa vjerom katoličkom i sa kraljevanjem Isusa Krista u našem narodu veličina i slava Hrvatstva i stoji i pada: »Pravda podiže narode, a grijeh ih čini nesretnima.« (Prov. 14, 34.)

Nego još nešto, narode naš hrvatski!

I crnih i žalosnih stranica zabilježila je naša povijest hrvatska. Ili, bolje da kažemo, manje povijest, ali zato više sadašnjost naša. Zaboravili smo mnogi i u mnogočem Boga svoga i iznevjerili se duhu otaca svojih. I dosta ljutih duševnih rana ima na tijelu naroda hrvatskoga. I dosta teških grijeha leži na plećima našim. Velikih narodnih grijeha. Strašna psovka i kletva naša. Okužila je ona i selo i grad, i svaki dan izaziva na nas i na naš narod gnjev Božji. I prokleto pijanstvo naše. Ništi ono i razara ognjišta naša, prazni domove naše, truje nas i baca u ponor propadanja i grijeha. Pa odnemarivanje crkve i molitve i dužnosti naših kršćanskih. Nema tu više, i ovdje i ondje, naše stare pobožnosti hrvatske. Prazne nam ostaju crkve, i one plaču, nad izrođenim potomcima prvoga katoličkoga kraljevstva. Nećudorednost poganska, blud i gaženje svetih roditeljskih dužnosti u mnogom našem kraju kao smrtonosni crv podgriza korijen našemu narodnom opstanku i zdravlju. Pa i otvoreno nevjerje, i javno udaranje na kršćanstvo, na Crkvu i na Svetog Oca Papu, na svećenike i biskupe naše nije više nepoznato ni u našim selima, a davno već hara po gradovima i varošima.

Sve su to, hrvatski naš narode, teški prestupci, što vapiju Bogu za osvetu. I ako je hrvatski narod mnogo puta imao i ima gorkih časova i teških nesreća, to je sigurno u prvom redu posljedica i kazna naših grijeha.

Imamo se dakle za što kajati i biti se u prsa i vapiti Bogu za milosrde.

Velika otprošnja Bogu i veliki pokornički dan mora da bude slavlje naše tisućgodišnjice.

Neka molitva i uzdasi naši odvrate od hrvatskoga naroda srdžbu Božju! Neka pokora i skrušenje naše isprosi grijesima našim milosrde i oproštenje! Neka vapaji naši izmole od Boga svemu narodu hrvatskomu obraćenje i preporod!

Kao ono Izraelci, u skrušenosti svojoj uzdahnimo i mi danas Bogu našemu: »Sagriješismo, zlo uradismo, počinismo bezakonje«! (3. Reg. 8, 47.) »Ne učini nam, Gospodine, po grijesima našim, i ne vrati nam po bezakonjima našim!« I Bog će milostivo pogledati na nas: »Smilovat će se po množini milosrda svojega«. I oprostit će svojemu narodu hrvatskom: »Evo, pogledaj, svi smo mi narod Tvoj«! (Is. 64, 9.) »Smiluj se puku Tvojemu, nad kojim je zazvano ime Tvoje!« (Eccli. 36, 14.)

Eto, hrvatski narode, što ti u ovaj svečani čas povijesti tvoje stavljaju na srce biskupi tvoji. Zahvali Bogu, obrati se Bogu, zazovi milosrde Božje! Obećaj mu vječnu vjernost i u drugom tisućljeću svojega narodnoga života: »Isukrste, Srcu Tvom, s nama naš se kune dom: dušom, tijelom vijek sam Tvoj, za Krst časni bijuć boj!«

Neka slavlje naše tisućgodišnjice bude slavlje katoličkoga hrvatskoga naroda! Neka godina 1925., spomen-godina tisućgodišnjice kraljevstva hrvatskoga bude sveta godina hrvatskoga naroda! Neka Tomislavovo slavlje bude jedan veliki zavjet i vječna posveta čitavoga hrvatskoga roda Bogu svojih otaca!

Hrvatski narode! I izvana treba da pokažeš, da s Bogom slaviš slavlje tisućgodišnjice svojega kraljevstva.

I. Nije bez osobite milosti i Providnosti Božje, da naša tisućgodišnjica pada baš u Svetu Godinu čitave katoličke Crkve. Svi katolički narodi hrle u Svetoj Godini u Vječni Rim, da tu na vrelu crkvenog jedinstva, do nogu Petrova nasljednika i Kristova Namjesnika na zemlji, ispovjede i obnove svoju vjernost Kristu i Crkvi katoličkoj. I mi ćemo Hrvati to učiniti. Učinit ćemo, braćo, osobito svečano i mnogobrojno, u ovoj godini tisućgodišnjega našeg narodnog slavlja. To će biti odaslanstvo cijelog naroda hrvatskog, da se u ime čitave Hrvatske pokloni prahu Prvaka Apostolskog i njegovu nasljedniku prisegne vječitu vjernost. Tu ćemo svečano posvetiti čitav narod hrvatski i čitavo drugo naredno tisućljeće njegova narodnog života Presvetomu Srcu Isusovu. Zastupnici naši u Rimu, a mi ostali, duhom s njima ujedinjeni, u crkvama cijele naše domovine. Svi, braćo, poradimo, da to divno slavlje što ljepše uspije! Svaka naša župa, svako naše selo neka pošalje koga u Vječni Grad! A kao znak naše vjernosti Bogu, Crkvi katoličkoj i Svetoj Stolici sakupit ćemo u cijelom narodu i darovati Svetom Ocu jedan dragocjen dar kao dar čitavoga hrvatskoga naroda. Jedan krasan zlatni kalež sa natpisom: »Hrvatski Narod Svetomu Ocu Papi Piju XI., Namjesniku Isusovu na zemlji, prilikom tisućgodišnjice svojega Kraljevstva — 1925«. Neka sam Glavar kršćanstva prinese u tom hrvatskom kaležu presvetu Krv Janjeta Božjega za sreću hrvatskoga naroda! Pobir za ovaj dar bit će na Božić ove godine u svim župama hrvatskih biskupija, u crkvi i izvan crkve. Sabrani pobir poslat će odmah svaki župnik svojemu Ordinarijatu.

II. U svim crkvama našim neka se onda godina 1925. promatra kao Sveta Godina hrvatskoga naroda! Neka svećenstvo u toj Svetoj Godini uvijek narod podsjeća i upozoruje na potrebu posvete i obraćenja Bogu! A bilo bi lijepo, da svagdje i koji vidljiv znak, koju novu svetinju podignemo u crkvi u spomen naše posvete Bogu za budućnost. I neka nas taj spomen uvijek sjeća, i nas i sve naše potomke, da su Hrvati narod Božiji i svet narod!

III. Blagdan Presvetoga Srca Isusova (sam petak) u godini 1925. neka se u svim hrvatskim zemljama proslavi kao veliki dan otprošnje i molitve hrvatskoga naroda. Otprošnje za grijehe naroda, a molitve za sretnu i slavnu katoličku budućnost njegovu. Neka se u crkvama na taj blagdan izloži Presveto Tijelo na poklon vjernicima, te neka se narod pozove, da taj dan posti i čini pokoru. Napokon neka se svagdje na taj blagdan skupa sa pukom izmoli pred Presvetim molitva posvetnica.

IV. U kraljevskom Tomislavovu Duvnu u Bosni gradi se veličanstvena Tomislavova »Spomen-crkva«. A u srcu Hrvatstva, u bijelom Zagrebu, revne su gospođe od »Tomislava«, društva zagrebačkih Hrvatica za proslavu tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva, odlučile, da u spomen tisućgodišnjeg slavlja obnove povjesničku crkvu sv. Franje Ksaverskog, na obronku zagrebačkog Sljemena, i urede pred njom park sa veličanstvenom Kalvarijom i Križnim putem. Na 14 postaja ovoga Križnog puta bit će uklesane glavne zgode 14 vijekova hrvatske prošlosti, od doseljenja u današnju našu domovinu. Cijela bi se ta dolinica nazvala »Duvanjsko Polje«, a preuzeli bi to Polje na čuvanje protjerani naši glagoljaši franjevci-trećoreci iz Zadra, dok bi se u crkvu prenijele i u posebnoj kripti pohranile kosti i slavnih hrvatskih velikaša rodoljuba: kneza Petra Zrinjskoga i kneza Krste Frankopana. Crkva je to, koja je sagrađena u najtužnije doba naše povijesti, g. 1657., od pobožnoga hrvatskog velmože

Erdedija baš na nakanu, da se Bog smiluje Hrvatskoj: »Za spas slavnoga Kraljevstva Hrvatskog«. Uz tu crkvicu tijesno je vezana povijest i grada Zagreba i hrvatskoga plemstva, koje ju je obnavljalo i pohađalo, čitavog naroda, koji je u nju hrlio kao u svoje omiljelo svetište. U toj su crkvici tako skladno povezane uspomene na svjetsku i vjersku našu katoličku prošlost.

Stoga su oba ta pothvata tako lijepa, a to više, što dolaze na pobudu hrvatskih svjetovnjaka. Oba će svjedočiti, kako hrvatski narod u duhu vjere promatra svoju povijest, i bit će trajan spomenik, da je jednako prošlost kao i budućnost hrvatskoga naroda — kršćanska i katolička.

Zato treba da sav narod pomogne novčano oba ova pothvata. Neka budu zajedničke narodne svetinje sviju nas! Vječni prosvjed protiv svih, koji bi htjeli oteti hrvatskome narodu vjeru njegovu, taj prvi zalog njegove slave i veličine. U tu svrhu kupit će se na Bogojavljenje g. 1925. milodari po svim hrvatskim krajevima u crkvama i izvan crkava. I ovaj pobir poslat će odmah svaki župnik svojemu Ordinarijatu, koji će jedan dio od toga pobira otpremiti za Tomislavovu crkvu u Duvnu, a drugi dio za »Duvanjsko Polje« u Zagreb.

Hrvatski narode! Učini danas, što od tebe traži 14 stoljeća povijesti tvoje i duhovi tvojih preda preko usta tvojih biskupa! Daj slavi Tomislavovoj, tisućgodišnjici svojega kraljevstva, značaj pobožne, kršćanske, katoličke slave! Neka slava našega Duvna i našega Tomislava bude pred čitavom Evropom ispovijest tvoje vjere! Pokaži svijetu, da su Hrvati danas još katolički narod, u kojem živi duh Tomislava i Zvonimira.

Rijeke blagoslova izlit će se odatle na te i na tvoju budućnost.

Kod svoje krunidbe sigurno je prvi kralj hrvatski toplo molio za sretnu budućnost svoje Hrvatske. I molitva prvoga kralja bila je uslišena.

Moli i ti danas, hrvatski narode! Pa će i tvoja molitva biti uslišena. Pa će Hrvati dočekati i drugu tisućgodišnjicu. Dočekat će je slavni i jaki. Dočekat će je kao narod katolički. Dočekat će je s Bogom u srcu i s Bogom na ustima, kako i mi evo danas prvu dočekujemo. To nam daj, Bože!

A čitav narod hrvatski i čitavu njegovu budućnost neka blagoslovi Bog otaca naših i vječni Kralj i Gospodin naš Isus Krist!

Sa biskupske konferencije.

U Djakovu, dne 20. kolovoza 1924.

Hrvatski biskupi:

† Dr. Antun Bauer, v. r.
nadbiskup zagrebački.

† Fra Alojzije Mišić, v. r.
biskup mostarski.

† Dr. Josip Marušić v. r.
biskup senjsko-modruški.

† Dr. Dionizije Njaradi, v. r.
biskup križevački.

† Dr. Kvirin Kl. Bonefačić, v. r.
biskup splitski.

Lajčo Budanović, v. r.
Apost. Administrator bački.

Fr. Rafo Rodić, v. r.
Apost. Administrator banatski.

† Dr. Ivan Šarić, v. r.
nadbiskup vrhbosanski.

† Fra Jozo Garić, v. r.
biskup banjalučki.

† Antun Akšamović, v. r.
biskup djakovački.

† Dr. Fra Jerko Mileta, v. r.
biskup šibenski, apost. Administrator zadarski i delegat bisk. hvarskoga.

† Dr. Josip Srebrnić, v. r.
biskup krčki.

† Vlaho Barbić, v. r.
pom. biskup dubrovački.

Antun Milošević, v. r.
delegat kotorskog biskupa.

Ovu okružnicu potpisujem i ja za Sloveniju

† Dr. Ant. Bonaventura Jeglič, v. r.
knez-biskup ljubljanski.

Ova okružnica neka se pročita i po mogućnosti rastumači vjernicima u svim crkvama nadbiskupije vrhbosanske odmah u prvu nedjelju iza kako dođe.

Br. 1631.

Okružnica o međuobrednim odnošajima.

I. Glava.

Obredna pripadnost.

§ 1. Među različitim katoličkim obredima pripada svatko onomu, u kojem je kršten, osim:

a) ako je tko kršten u stranom obredu zlonamjerno, t. j. u namjeri, da se time protupropisno dodijeli dotičnom obredu; ili b) ako je kršten u stranom obredu u velikoj nuždi, gdje nije bilo vlastitog službenika; i c) ako je tko kršten u stranom obredu na osnovu dopuštenja Sv. Stolice, koja izriče, da se dotična osoba može u tom obredu krstiti, ali time ne postaje pripadnikom dotičnog obreda. (Cod. c. 98. § 1.)

§ 2. 1°. Ako su u kojem braku oba roditelja jednog katoličkog obreda, imaju se u njihovu obredu krstiti sva djeca. (c. 756. § 1.)

2°. Ako su u kojem braku roditelji pripadnici raznih katoličkih obreda, imaju se sva djeca krstiti u očevom obredu. (c. 756. § 2.)

3°. Ako je u kojem braku samo jedan roditelj katolik, imaju se sva djeca krstiti u njegovom obredu. (c. 756. § 3.)

4°. Nezakonita djeca imaju se krstiti u katoličkom obredu majke.

5°. Djeca ispod 7 godine, pozakonjena naknadnim obredno-mješovitim brakom roditelja, pripadaju obredu očevom, te se u njem imadu krstiti, ako još nijesu krštena.

6°. Prijeđe li zakoniti otac, odnosno zakonita mati, propisno na drugi katolički obred, pripadaju tim samim sva djeca ispod 7. godine dotičnom obredu, te se imaju u njem krstiti, ako još nijesu krštena.

§ 3. 1°. Nekrštene odrasle osobe, t. j. osobe iznad 7 godina (c. 745. § 2. br. 2.), koje prelaze na katoličku vjeru, imaju se krstiti u onom katoličkom obredu, koji su same odabrale te obzirom na c. 98. § 1. imaju se u tu svrhu obratiti na svećenika onoga obreda, što su ga odabrale.

2°. Krštene nekatoličke osobe iznad 7 godine, koje prelaze na katoličku vjeru, pripadaju redovito istočnom ili zapadnom obredu već prema tome, da li je njihovo prijašnje krivovjerje spadalo među istočna ili zapadna krivovjerja; samo Sv. Stolica može dozvoliti, da se drukčije postupa.

3°. One pak krštene nekatoličke odrasle osobe, koje su nekoć pripadale katoličkoj Crkvi, mogu pri povratku u katoličku Crkvu samo dozvolom Sv. Stolice odabrati drugi katolički obred a ne onaj, kojemu su svojedobno pripadale.

II. Glava.

Prijelaz s jednoga katoličkog obreda na drugi.

§. 4. 1°. Za prijelaz s jednoga katoličkog obreda na drugi potrebna je dozvola Sv. Stolice. To vrijedi i za slučaj, kad se tko nakon zakonitog prijelaza na drugi katolički obred želi povratiti u prijašnji obred. (c. 98. § 3.). Dozvolu za prijelaz, odnosno povratak treba moliti putem vlastitog Ordinarija.

2°. U obrednom mješovitom braku može supruga bud prigodom sklapanja braka bud kasnije dok brak traje, bez oblasne dozvole prijeći na katolički obred muža. Kad se brak razriješi može se supruga bez oblasne dozvole povratiti u prijašnji svoj katolički obred. (c. 98. § 4.) Koli o prijelazu, toli o povratku, ima supruga obavijestiti onog župnika, čiji je obred odabrala.

§ 5. Običaj, ma i dugotrajan, primati sv. pričest u stranom obredu, ne znači promjena obreda. (c. 98. § 5.)

§ 6. Duhovnicima je strogo zabranjeno navađati vjernike na prijelaz s jednoga katoličkog obreda na drugi. (c. 98. § 2.)

III. Glava.

Općenito o sv. činima.

§ 7. Pri sačinjavanju, dijeljenju i primanju sv. sakramenata i drugih sv. čina ima se svaki svećenik i vjernik držati svog obreda. (c. 733. § 1. i 2.) Iznimke vidi niže u § 12. u 1. i u § 13.

§ 8. 1°. Krštenje, vjenčanje i ukop, što ga koji svećenik obavi na pripadniku stranog obreda, ima u svoje matice unijeti bez tekućeg broja. S tekućim brojem unosi te slučajeve u svoje matice onaj župnik, kojemu po obredu pripada vjernik. U tu svrhu ima mu svećenik, koji je čin obavio, odmah priopćiti sve nužne podatke.

2°. Vrhu takovih čina vlastan je da izda matične izvatke samo onaj župnik, u čijim su maticama uneseni s tekućim brojem.

IV. Glava.

Sv. potvrda.

§ 9. Strogo je zabranjeno katoličkom svećeniku istočnog obreda podijeliti sv. potvrdu djetetu zapadnog obreda. Isto tako svećenik zapadnog obreda, koji ima povlasticu podjeljivati sv. potvrdu po posebnom indultu Sv. Stolice, može valjano podijeliti sv. potvrdu samo vjernicima zapadnog obreda, osim u slučaju, da taj indult nešto drugo izrijekom određuje. (c. 782. §§ 4. i 5.)

V. Glava.

Sveta misa.

§ 10. 1°. Svećenik, kad služi službu Božju, treba da nosi talar i crkveno ruho, kakovo je po rubrikama njegova obreda propisano. (c. 811. § 1.).

2°. Svaki svećenik služeći službu Božju, ima svagdje rabiti beskvasni, odnosno kvasni kruh prema propisima svoga obreda. (c. 816.)

3°. Svaki svećenik ima služiti službu Božju onim ltiurgičnim jezikom, koji je za njegov obred propisan. (c. 819.)

4°. U pomanjkanju oltara vlastitog obreda slobodno je svećeniku služiti službu Božju na posvećenom oltaru t. j. nepomičnom (altare fixum) ili pomičnom (petra sacra) drugoga katoličkog obreda (c. 823. § 2.), samo istočnjaci smiju služiti službu Božju na t. zv. Antimensia t. j. na posvećenom po biskupu pokrovcu sa ušivenim relikvijama, koji u istočnoj crkvi rabi mjesto pomičnog posvećenog kamena.*

§ 11. Slušanjem službe Božje u kojem god katoličkom obredu udovoljuje svaki vjernik crkvenom zakonu o slušanju službe Božje na zapovjedni praznik. (c. 1249.)

VI. Glava.

Sv. pričest.

§ 12. 1°. Svaki svećenik ima sv. pričest dijeliti u beskvasnom, odnosno kvasnom kruhu prema propisima svoga obreda. (c. 851. § 1.).

2°. U velikoj nuždi, ako nema svećenika zapadnog obreda, smije svećenik istočnog obreda, koji inače upotrebljava kvasni kruh, podijeliti sv. pričest u beskvasnom kruhu; jednako smije i svećenik zapadnog obreda, koji inače upotrebljava beskvasni kruh, podijeliti sv. pričest u kvasnom kruhu, ali treba da se svaki kod dijeljenja sv. pričesti drži svog obreda (c. 851. § 2.).

§ 13. 1° Svima je vjernicima dopušteno, da iz pobožnosti primaju sv. pričest po kojem god katoličkom obredu. (c. 866. § 1.).

2°. Preporučuje se, da vjernici barem uskrsnu sv. pričest prime po svom obredu. (c. 866. § 2.).

3°. Svetu popudbinu (s. viaticum) imaju vjernici primiti po svom obredu; u slučaju nužde smiju je primiti i po stranom katoličkom obredu. (c. 866. § 3.).

VII. Glava.

Sv. pokora.

§ 14. Svećenik lat. obreda, koji je propisno ovlašten na ispovijedanje (vjernika) u stanovitom mjesnom području, oprašta u ispovijedi valjano i dopušteno na tom području grijehe svim vjernicima zapadnog i istočnog obreda (c. 881. § 1.); svećenik istočnog obreda, koji je propisno ovlašten na ispovijedanje u stanovitom mjesnom području, oprašta u ispovijedi valjano i dopušteno na tom području grijehe svim vjernicima istočnog i zapadnog obreda. (c. 905.).

VIII. Glava.

Sv. red i redovništvo.

§ 15. 1°. Bez dopuštenja Sv. Stolice ne smije biskup zapadnog obreda rediti pripadnika istočnog obreda (c. 955. § 2.), a niti katolički istočni biskup pripadnika zapadnog obreda.

2°. Kad se kleriku istočnog obreda na osnovu dopuštenja Sv. Stolice podjeljuju daljnji redovi po zapadnom obredu, ima prije po zapadnom obredu primiti one redove, kojih još nije primio po istočnom obredu. (c. 542. br. 2.).

§ 16. Pripadnik istočnog obreda ne smije biti primljen za novaka u kojem samostanu zapadnog obreda bez pismene dozvole Kongregacije za Istočnu Crkvu. (c. 542. br. 2.).

IX. Glava.

Sv. ženidba.

§ 17. 1°. Sklapanju obredno mješovitog braka prisustvuje na svom području valjano i mjesni župnik zaručnikov i mjesni župnik zaručničin.

2°. Obredno mješoviti brak ima se sklopiti samo po obredu zaručnika i pred njegovim župnikom, osim ako nije drukčije određeno kojim posebnim zakonom. (c. 1097. § 2.).

3°. Za pravovaljanost obredno mješovitog braka zahtijeva se po can. 1099. § 1. br. 3., da se isti sklopi u formi određenoj za katolike zapadnog obreda (c. 1094.—1098.), to jest pred župnikom (određenim po can. 1097. § 2.) i svjedocima.

X. Glava.

Crkve, groblje i dr.

§ 18. 1°. Popravci i novogradnje crkvi, koje služe objema obredima, ne smiju se preduzeti bez dozvole biskupa obiju obreda. Biskupi, kad tu dozvolu daju, imaju se pismeno sporazumjeti glede toga, tko će obnovljenu ili novosagrađenu crkvu blagosloviti ili posvetiti, te kojemu će biskupu i župniku pripadati uprava crkve i njezine imovine.

2°. Gdje vjernici obiju obreda doprinose u blagajnu crkve, namijenjene jednom i drugom obredu, imaju se troškovi bogoslužja obiju obreda razmjerno podmirivati iz crkvene blagajne.

§ 19. 1°. Gdje postoji zajedničko groblje za vjernike obiju obreda, pripada uprava groblja te podizanje i blagoslov križa onom župniku, koji upravlja crkvom dotičnog mjesta. Dužnost uzdržavanja ograde oko groblja tereti pučanstvo obiju obreda.

---

* **Sv. Stolica, reskriptom sv. Kongregacije Rituum od 26. svibnja 1920. br. 1287/1920., podijelila je na molbu jugosl. katol. Episkopata ad quinquennium (onda će se opet obnoviti): „ut liceat sacerdotibus ritus latini uti pro sacris antimensia catholicorum ritus orientalis, ubi nulla ecclesia proprii ritus adest".**

2°. Bude li se osnovalo novo groblje, ima se po mogućnosti razmjerno prema broju duša jednoga i drugoga obreda podijeliti, te će pojedinim dijelom raspolagati župnik dotičnoga obreda.

§ 20. Ako su zvona nabavljena zajedničkim troškom vjernika obiju obreda, ili ako su od davnine u zajedničkoj crkvi, ili ako su nabavljena iz zajedničke crkvene blagajne i iz zajedničkih prinosa vjernika obiju obreda, to imadu jednom i drugom obredu jednakim pravom služiti. Inače ima se uporaba zvona uz umjerenu pristojbu dozvoliti vjernicima drugog obreda.

§ 21. 1°. Svaki župnik smije držati crkvene ophode, što ih njihov obred propisuje.

2°. Ophodi raznih obreda imaju se držati tako, da jedan drugom ne smeta.

3°. Nijedan župnik ne smije siliti vjernike stranog obreda, da prisustvuje ophodima.

XI. Glava.

Župnički prihodi.

§ 22. 1°. Gledom na brakove, u kojima su oba supruga istoga katoličkog obreda, pripada lukno i deputat župniku dotičnog obreda.

2°. Gledom na obredno mješovite brakove pripada lukno i deputat župniku muževom u cijelosti.

§ 23. 1°. Štolarina pripada onom župniku, čijega je obreda stranka, na kojoj je čin obavljen.

2°. Ovo vrijedi i za slučaj, kad župnik stranoga obreda u nuždi ili na zamolbu vlastitog župnika čin obavi.

3°. Jedino onda, kad su prilike takove, da je vlastitom župniku radi udaljenosti redovno nemoguće ili teško zadovoljavati duhovnim potrebama svojih vjernika, pripada štolarina onom župniku stranoga obreda, koji redovno odnosne čine obavlja. Visinu ove štolarine određuje provincijalni sabor, odnosno Ordinarij. (c. 1507. i 1234.).

XII. Glava.

Zapovjedni blagdani i postovi.

§ 24. 1°. Vjernici su obvezani samo na zapovjedne blagdane i postove (nemrse) svoga obreda.

2°. Ne smiju ipak na zapovjedne blagdane drugog obreda vršiti takove poslove, koji bi smetali bogoslužje drugoga obreda.

XIII. Glava.

Prednost među duhovnicima.

§ 25. Za prednost (praecedentia) među duhovnicima raznih katoličkih obreda mjerodavni su opći propisi (c. 105.). Razlike u obredu ne utječu na prednost.

Ove je naredbe o međuobrednim odnosima potvrdio za u buduće katolički jugoslavenski Episkopat, sabran na sastanku u Djakovu 21.—22. kolovoza. Obveza tih naredbi započinje danom proglašenja u pojedinim biskupijama.

Ove ustanove proglašujem ovim obvezatnima za nadbiskupiju vrhbosansku.

U Sarajevu, dne 27. rujna 1924.

† **Ivan, v. r.**
nadbiskup.

Br. 1632.

Zajednička poslanica jugoslavenskog Episkopata o duhovnim vježbama, upravljena časnom svećenstvu.

Svima vam je poznato, časna braćo, od kolike su koristi svete **duhovne vježbe,** i kako ih je Crkva u svako doba preporučivala. Dok mnogi drže, da je metoda duhovnih vježbi sv. Ignacija bila od Boga nadahnuta, iskustvo najbolje dokazuje njihovu vrijednost potvrdujući riječi Pape Julija III. da su duhovne vježbe nadasve spasonosne, pune pobožnosti i svetosti i s toga za duhovni napredak vrlo korisne. Duhovni ih učitelji zovu jezgrom asketike, najuspješnijim sredstvom, kojim se dopire do savršenstva, i najsigurnijim ustukom proti svakome zlu. Nebrojene su se duše po njima popravile, premnogi, ostavivši svijet, prigrlili su redovnički stalež i uspeli se do vrhunca kreposti. Ljudi, koji su živjeli u grijehu, te ih ne mogoše odvratiti od rdava puta ni opomene, ni prijetnje ni propovijedi, obratili su se i ustrajali na puta kreposti do smrti. Poradi toga visoko cijene duhovne vježbe veliki sveci i svetice, kao Karlo Boromejski, Franjo Saleški, Franjo Ksaverski, Franjo Borgija, Filip Neri, Terezija, Marija M. Pacijska itd., i njima pripisuju svoj napredak u duhovnom životu. Zato je slavno vladajući sv. Otac Papa Pijo XI. na 25. srpnja 1922. proglasio sv. Ignacija nebeskim pokroviteljem duhovnih vježbi.

Lako je razumjeti i **razlog, zašto se crpe velika korist iz duhovnih vježbi.** Čovjek je po svojoj naravi sklon da se rastrese, da se priveže uz stvorove i da zaboravi riječ Duha Svetoga: memorare novissima tua et in aeternum non peccabis. (Eccl. 7, 40.) No povukavši se u samoću daleko od buke svijeta i riješivši se za neko vrijeme svagdanjih briga posvećuje se čovjek u duhovnim vježbama razmatranju vječnih istina i prima obilje milosti, koje ga prosvjetljuju, da uzmogne bolje upoznati

sama sebe, svoju svrhu i volju Božju, te da stane deformata reformare.

Predraga braćo! I svećenici su ljudi. I oni su poput ostalih sinova Adamovih podložni slaboćama ljudske naravi; i oni mogu pogriješiti i kraj vremenitih briga zapasti u duhovno mrtvilo; mogu i pored najsvetijih svojih služba radeći za druge zanemariti sebe; mogu dapače posrnuti i pasti. Stoga su i svećenicima korisne i potrebite duhovne vježbe, jer se lako može i svećeniku dogoditi ono, što se desilo bolesniku u evandelju, te mora reći: Hominem non habeo (Iv. 5, 7.); a tek u duhovnim vježbama čuje glas svoga Natana: Tu es ille vir (2. Reg. 12, 7.). Dapače, ako je svećenik zabasao, duhovne su vježbe gotovo jedino sredstvo, da se vrati na pravi put. Kako je Isus nakon apostolskog rada zvao učenike, tako zove i nas: »Venite seorsum in desertum locum et requiescite pusillum«. (Mark. 6, 31.) A možda i nama spočitava: »Caritatem tuam primam reliquisti. Memor esto unde excideris, et age poenitentiam, et prima opera fac«. Zato Crkva i potiče svoje službenike, da se i oni katkada poput apostola povuku u samoću. Papa Pijo X. u pismu »Experiendo plus« od 27. prosinca 1904., što ga je upravio svomu Vikaru, tumačeći korist i potrebu duhovnih vježbi izrijekom ih naređuje rimskom kleru. »Zaista ne razumijem — kaže sv. Otac u tom pismu — da se može naći i jedan svećenik, koji živeći u tolikim poteškoćama, neprilikama i pogibeljima ne osjeća, kako treba da katkada traži pomoć u duhovnim vježbama. Mi vidimo, da baš oni, koji se ističu radom i službom, željno traže duhovne vježbe i brižno ih obavljaju, dok ih drugi nažalost zanemaruju. Svaki trgovac, kojemu je na srcu njegov posao, marljivo vodi račun o dobitku i izdatku svaki dan, a još marljivije koncem godine; a kako da svećenik i dušobrižnik, koji će upravljajući Božjim stvarima morati da položi Bogu strogi račun, ne prosudi s jedne strane svoje dužnosti, a s druge svoj rad; kako da se ne ispita, vrši li dužnosti svoga zvanja ili ih zanemaruje?«

Novi crkveni zakonik u kan. 126. izrijekom naređuje, **da svi svećenici barem svake treće godine obave duhovne vježbe.** Kako dakle da ne vršimo ono, na što nas potiče volja božanskog Spasitelja, zapovijed sv. Crkve, duhovni poglavari, primjer svetaca i općeniti običaj? Kako da ne vršimo ono, što je sigurno a često i jedino sredstvo, koje će izliječiti rane zadane nam od vidljivih i nevidljivih neprijatelja?

Svećenik, koji ne bi cijenio duhovnih vježbi ili bi im se ugibao i nerado im pribivao, već time nesumnjivo pokazuje, da su mu one veoma potrebite i da ima koješta popraviti u svome životu. Zato, časna braćo, cijenite duhovne vježbe, nastojte, da im po mogućnosti prisustvujete i svake godine, a svakako unatoč poteškoćama pohrlite na vježbe na poziv svojih biskupa! Tu će se raspaliti vatra božanske ljubavi, tu će se bolje upoznati volja Božja, a glas će Božji zvučiti dulcior super mel et favum (Ps. 18, 11.) Pohrlite s nakanom, da popravite prijašnje življenje te započnete novi život nastojeći što revnije oko svoga spasenja!

No da duhovne vježbe donesu duhovnu obnovu, **valja ih obaviti »non corpore, sed mente, intentione, devotione, spiritu«.** Zato je od potrebe pripraviti se na njih vrućom molitvom i sabranošću. Počimajući duhovne vježbe pomislimo: »Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis!« (2. Kor. 6, 2.) Crkva riješava dušobrižnika za vrijeme vježba stroge dužnosti residencije, da se može ovomu poslu posvetiti slobodno bez drugih briga i odgovornosti. Stoga se u to vrijeme treba kaniti svih posala, pače i svih drugih misli, te se baviti jedino svojom dušom, jer unum est necessarium (Luk. 10, 42.) Ta ako smo se kroz cijelu godinu a možda i dulje bavili vremenitim poslovima i spasavanjem drugih, pravo je, da posvetimo bar nekoliko dana isključivo spasenju svoje duše. U tu svrhu duhovni učitelji ponajprije preporučuju najstrožu šutnju, koja će nas uščuvati u svetoj sabranosti, neophodno potrebitoj, da se čuju Božja nadahnuća. Ne drži li se šutnja, i sami ne ćemo primiti ploda, a drugima ćemo biti na sablazan. Spasonosna misao neka nas potiče, da se što bolje okoristimo vremenom duhovnih vježbi, misao naime, da su te vježbe za nas možda posljednje, te da od njih odvisi dobra smrt, spasenje naše i mnogih drugih duša.

Poglavita briga u duhovnim vježbama neka nam bude, da prema Apostolovim riječima: »Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur« (1. Kor. 11, 31.), istražimo i najskrovitije kutiće svoje duše tako, da nam vježbe budu priprava za smrt. Ispitajmo se, kakove su naše sklonosti, navike i poroci i kako vršimo svoje mnogostruke dužnosti! (Za takovo ispitivanje zgodan je priručnik: Examen ad usum cleri, napisao Deharbe-Schneider). Drugo, što se preporučuje, jest tačnost u obdržavanju propisanog reda i marljivo izvršivanje pojedinih vježbi razmatranja, duhovnog čitanja, ispitivanja savjesti uz postojanu molitvu, da nas Bog prosvijetli, vodi i krijepi.

Iza takova raspoloženja lako će biti obaviti svetu ispovijed, opću ili godišnju, već prema potrebi i savjetu ispovjednika, kojemu ćeom iskreno otkriti svoju savjest, a njegove ćemo opomene uvažiti kao putokaz za naš daljnji život.

Obnavljajući zavjete učinjene na sv. krštenju i sv. ređenju poslušajmo savjet Apostola naroda: »Resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum«. (2. Tim. 1, 6.) Duhovni učitelji također savjetuju, da u **duhovnim vježbama treba misliti i na**

oporuku. Oporuka svećenika, sastavljena ad normam can. 1301., treba da bude dostojna svećenika i da bude na izgled i pobudu vjernicima. U duhovnim će pak vježbama svećenik moći najpravednije i najsavjesnije raspoložiti svojom imovinom imajući pred očima svoje obveze prema Crkvi, župi i siromasima, pa se ne će dogoditi, da oporuka bude na sablazan, i da svećenik mrtav kalja njome svoju uspomenu.

Veliki uzrok nazadovanju u duhovnom životu i zanemarivanju dužnosti jest pomanjkanje dnevnoga reda. Omnia tempus habent, kaže Duh Sveti. (Eccl. 3, 1.) Za ustrajnost **kod obnove duhovnog života potrebit je dnevni red,** kojega se treba točno držati do budućih vježbi. Serva ordinem et ordo servabit te, riječ je Augustinova. Ako se odredi vrijeme za razmatranje, za moljenje brevijara, sv. misu, duhovno štivo, ispitivanje savjesti te za nauku i zvanične dužnosti, tada se neće ništa ispustiti, a što se učini, bolje će se obaviti, i time će se osigurati plod duhovnih vježbi.

A fructibus eorum cognoscetis eos, reče Spasitelj (Mat. 10, 16.) Plod duhovnih vježbi neće se opaziti za vrijeme samih vježbi nego kasnije. Duhovna obnova neka se izvanjskim načinom odrazuje u čednosti, sabranosti, u govoru i u svemu našemu držanju i vladanju tako, da i mi uzmognemo kazati sa sv. Pavlom: Gratia Dei in me vacua non fuit (I. Kor. 15, 10.). Kao što prije duhovnih vježbi, tako još više poslije njih treba se čuvati rastresenosti, po kojoj bi se lako i brzo izgubio sav plod.

Kada se vratimo sa duhovnih vježbi, slijedimo ustanovljeni dnevni red, vršimo savjesno svoje dužnosti i držimo neprestano u pameti Isusovu opomenu: **Vigilate et orate!** (Mat. 26, 41.) Molitva, revnost i pouzdanje u Boga dat će nam i svetu ustrajnost, da ne klonemo duhom, jer lijepo kaže sv. Bernardo: »Jugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur!«

U Djakovu, dne 22. kolovoza 1924.

† **Dr. Ant. Bauer,** v. r.
nadbiskup zagrebački.

† **Dr. Nikola Dobrečić,** v. r.
nadbiskup barski.

† **Dr. Andrija Karlin,** v. r.
biskup mariborski.

† **Fra Alojzije Mišić,** v. r.
biskup mostarski.

† **Fra Jozo Garić,** v. r.
biskup banjalučki.

† **Dr. Josip Marušić,** v. r.
biskup senjsko-modruški.

† **Antun Akšamović,** v. r.
biskup djakovački.

† **Dr. Dionizije Njaradi,** v. r.
biskup križevački.

† **Dr. Fra Jerko Mileta,** v. r.
biskup šibenski, apost. Adm. zadarski i delegat bisk. hvarskoga.

† **Dr. Ivan Šarić,** v. r.
nadbiskup vrhbosanski.

† **Dr. Ant. Bonaventura Jeglić,** v. r.
biskup ljubljanski.

† **Dr. Kv. Klem. Bonefačić,** v. r.
biskup splitski.

† **Dr. Josip Srebrnić,** v. r.
biskup krčki.

† **Vlaho Barbić,** v. r.
pom. biskup dubrovački.

Lajčo Budanović, v. r.
Apost. Adm. bački.

Fra Rafo Rodić, v. r.
Apost. Adm. banatski.

Ferdo Rožić, v. r.
Apost. vojni vikar.

Ferdo Hrdy, v. r.
Apost. Adm. niški i zatupnik Apost. Adm. skopljanskog.

Antun Milošević, v. r.
delegat biskupa kotorskog.

Savezno sa ovom okružnicom odredujem, da mora svaki svećenik vrhbosanski, koji, dobivši za to prije dozvolu od Ordinarijata, obavi duhovne vježbe sam za sebe u kojem samostanu, donijeti potvrdnicu od poglavara samostana, da je uistinu obavio duhovne vježbe, te je dostaviti nadbiskupskom Ordinarijatu, a poglavari onih kuća, gdje se obavljaju zajedničke duhovne vježbe, imaju nakon obavljenih duhovnih vježbi isto tako dostaviti Ordinarijatu iskaz svih učesnika, da se može točno voditi kontrola.

U Sarajevu, dne 27. rujna 1924.

† **Ivan,** v. r.
nadbiskup.

Samodošle ili uskočice.

Napisao župnik Ivan Ribičić (Skopaljska Gračanica).

Jedan od najtežih moralnih poroka u našem narodu jest svakako t. zv. uskaka djevojaka, samodošlost[1]). I koliko je to u sebi zlo, toliko je, mislim, manje više i rašireno, pa je stoga nužno, da svaki dušobrižnik budnim okom prati ovo zlo, kao što je naravno da viša crkvena vlast vodi o tome osobitu brigu. Možda se ovomu zlu nije dosada općenito podavala dostatna pažnja. Dao Bog, da se raspravama, dogovorima dušobrižnika, a na prvom mjestu zahvatom crkvene vlasti u ovo pitanje, ovo teško moralno zlo što prije i uspješnije suzbije. Svakako mislim, da je početak tomu radu: svestrana informacija. Neka toj svrsi posluži i ova mala rasprava, u kojoj ću uz pojam stvari iznijeti uzroke, zle posljedice, navesti sredstva ustuka tomu grješnom običaju.

I. Pojam.

Uskaka ili samodošlost uzeta kao obična cohabitatio sponsorum jest opća pojava, koja nije ograničena na pojedine krajeve kršćanskog svijeta. Osuđuje ju i progoni vrhovna crkvena vlast; jednako i pokrajinski sabori s ordinarijima pojedinih biskupija[2]). Ali naša bosanska uskaka razlikuje se svakako od obične kohabitacije zaručnikâ kao opće pojave.

Po našoj bosanskoj crkveno-juridičnoj terminologiji samodošla ili uskočica jest slobodna ženska, djevojka ili udova, koja u svrhu udaje zade prije vjenčanja u kuću zaručnikovu. Uvjet, da zaručnica zade u kuću zaručnikovu, bio je bitan za pojam samodošle i tražio se svakako, da dotični padnu pod kaznu (odgoda vjenčanja na šest mjeseci i ostalo). Ispravnije imala bi se smatrati uskočicom svaka slobodna ženska, koja u svrhu udaje prije vjenčanja neovlašteno ostavi svoje prijašnje prebivalište i prede na mjesto, gdje je, gotovo kao i u kući zaručnikovoj, u prigodi da s njim sagriješi. Za pojam uskake dakle bitno je, da je udadbenica, ostavivši svoje prijašnje prebivalište, bez nadzora i zaštite: proximum periculum peccati. Izuzev možda malu razliku me večom i manjom sablazni, u stvari je isto: ili djevojka bila u zaručnikovoj kući ili izvan njegove kuće na takovu mjestu, gdje mu je na raspolaganje. — Samodošlom se naravski nema smatrati udadbenica, koja uz prethodno znanje i ovlaštenje svoga župnika iz dovoljnih razloga ostavi roditeljsku odnosno skrbničku kuću i prede na mjesto, po župniku odredeno, gdje je morali certitudine isključena pogibelj grijeha.

Uskaka se po sebi ne može poistovjetovati s konkubinatom. Pojam ovoga uključuje svakako u sebi općenje priležnikâ bez pozitivne nakane, da svoj zajednički život što prije obrate u zakoniti brak. Kod uskake ne mora doći do grijeha zaručnika — premda to redovito biva — i vazda joj je svrha: što prije doći do zakonitog bračnog života. Još pogrješnije shvaća uskaku, tko je općenito smatra i naziva otmicom (raptus), pa joj pripisuje pravne posljedice otmice. Otmica je violenta abductio vel retentio mulieris intuitu matrimonii; dočim na uskaku samodošla pristaje. No nije isključeno, da se pod imenom uskake krije prava otmica, kako ću to kasnije istaknuti.

Ne služi svrsi ove rasprave, da opisujem način i običaje, kako se uskaka provodi. Na raznim mjestima različito; redovito uz razuzdanost mladeži, pijanke, katkad i tučnjave.

II. Uzroci.

Uzroka i povodâ ovom pogubnom običaju ima više, daljnjih i bližnjih, općih i posebnih; dolaze pojedince, a redovito ih je više po srijedi i djeluju cumulative.

1. Prvi, i ako daljnji, uzrok vidim u kulturnoj zaostalosti našega puka. Otmica je kod naših starih bila redoviti način ženidbe, uvjetovan pojimanjem onih vremena: žensko čeljade kao vrijednog, u kući glavnog radnika treba od drugoga prisvojiti, a usto se pokazati junakom. I današnji potomci starih otmičara teško napuštaju stare junačke običaje, pružaju snažan otpor uplivu kulture i kršćanstva u stvari ženidbe, uzmiču tek malo pomalo i otmicu obraćaju u uskaku. I kod uskake nije stariji privoljan udaji djevojke — ili uistinu ili to hini —, a smjelost i junaštvo pokazat će se prema stranci djevojčinoj ili drugom proscu. Mnogoj je uskaki bila uzor ženidba Luke barjaktara, u kojoj je bilo dosta ljutih rana i polomljenih buzdohana. Ako hoćete, dodajte ovomu uzroku i primjer inovjeraca u našim krajevima, za kojima se naš puk, kao u mnogočem, tako i u ženidbi povodi.

2. Neznanje. Neću nipošto tvrditi, da naš narod ne zna, da je uskaka i njom redovito uzrokovano priležništvo stvar u najmanju ruku neuredna. Ali tvrdim:

[1]) U mom kraju (Bugojno) veli narod samo: uskaka, uskočica. Svakako bolje riječi nego samodošla, samodošlost. Jednostavne su, nesastavljene, u narodu nikle. Glagol »uskočiti« upotrebljava se u intranz. značenju: »djevojka je uskočila« i u tranz.: »uskočiti djevojku«.

[2]) Sabor. trident. (sess. XXIV. de ref. matr. C. 1) strogo zabranjuje taj običaj. — Benedikt XIV. Instr. 46. n. 21. prijeti se kaznama zaručnicima-priležnicima. — Sabor briksenski nalaže, da se ovakvi svakako rastave. — Aichner, Comp. j. eccl. §. 191., 1. veli: Omnium fere dioecesium statuta severissime istam (sponsorum separationem) praecipiunt.

da ih dosta ima, koji ne shvaćaju dostatno zle strane uskake, pogotovo, ako u toj stvari nijesu podučavani, a uskaka se posve uobičajila, te od toga ne zaziru ni inače čestitiji vjernici. Ne može se vjerovati, na koliko se neznanje u toj stvari može čovjek namjeriti. Slučaj iz pastve:

U velikoj kući, inače poznatoj s kršćanskog života čestite čeljadi, opremao sam bolesnika, udovca, koji je bio prstenovan kod susjednog župnika uz moju dopusnicu. Pri podjeli sv. Pomasti pomagala mi ženska, koja nije bila od meni poznate čeljadi one kuće. A tko vam je ovo? upitah na rastanku. »»Matina kršćanka««. »Kršćanka« mog jadnog Mate, koji se je s dušom borio. Nevjenčana zaručnica u kući zaručnikovoj, dvori ga slobodom zakonite žene i ne ustručava se izaći na oči svom župniku! Zanemarena pouka!

3. P o h o t a z a r u č n i k a. Naši mladići nijesu odani bludnosti ali ne cijene svijesno krjeposti čistoće, te se neće uzdržati od zaručnice, imadu li samo priliku za to; dapače tu priliku promišljeno traže, a nalaze je u slučaju uskake.

4. B o j a z a n z a r u č n i k a i ukućana, da zaručnica ne prevari, jedan je od glavnih i češćih uzroka uskaki. Treba naime znati, da u velikom broju naše djevojke ne idu za određenog momka baš iz ljubavi, nego uz rjeđe slučajeve prave zaljubljenosti drugi razlozi sklonu djevojku, da pođe za momka, kao savjet, nagovor pa i pritisak sa strane roditelja, dobar glas i povoljno imovno stanje momkove kuće. A nerijetko pođe djevojka za momka, kojega pobliže i ne pozna, na nagovor nasrtljivih posrednika prosaca. A kojiput i nasiljem dođe momak do djevojke. Usto u našem puku vlada i ta ružna mana, da ih se puno nađe, koji baš zaručenu i prstenovanu djevojku nastoje svim silama sklonuti na nevjeru zaručniku. Stara je i posve osnovana riječ: »Udatoj t. j. zaručenoj curi sto mušterija«. — U ovakim dakle prilikama redovito se zaručnik boji, da mu zaručnica »ne slaže«, pa eto sramote i uzaludna troška. U toj bojazni davao mu daje savjet: »djevojku trgnut« iz roditeljske kuće, te sa d e f l o r i r a n o m z a r u č n i c o m ž u p n i k u n a p r s t e n. Onda se ne boji prevare! Ne pregonim, kad kažem, da se ovo kod premnogih smatra stvari, koja se sama po sebi razumije.

5. Redovito opravdanje uskake jest »Nijesu stariji curi dali«. Dakle uzrok uskake: s t a r i j i u s k r a t i l i d j e v o j c i p r i v o l u. Jest, i ovo može biti uzrok uskake. Ima roditelja i drugih starješina, koji prekoračuju granice svoga prava priznatog im i novim crkvenim zakonikom po kan. 1034., te n e o p r a v d a n o iz hirovitosti ili radi svojih ličnih kao i kućnih probitaka brane djevojci, da pođe, za koga ona hoće. Uz ovaj se uzrok prislanja drugi, donekle kao posljedica ovoga, naime namjera momka i djevojke, d a u s k a k o m k a o g o t o v i m č i n o m u k l o n e s v e z a p r e k e, koje bi im stariji stavljali. Ističem, da uskrata privole starijih nije tako čest uzrok uskake, kako se misli i kako narod navodi. Nego redovito stariji djevojčini ovu uskratu privole samo simuliraju, kako ću to u slijedećoj tački razložiti.

6. Važan i čest, recimo najčešći, uzrok uskaki jesu uobičajeni ž e n i d b e n i t r o š k o v i. »Tko ženi i udaje, nek' mu kuća zna!« Uistinu su veliki troškovi ženidbe i udaje, osobito, »ako ide sve kako treba, pa se obraz obraza stidi«. Troši momkova kuća proseći djevojku, troši kod prstenovanja, kod kojekakovih pohoda i darivanja, a svadbeni su troškovi povrhu. Troši i djevojčina kuća dočikajući sve te pohodane, a oprema djevojke ruhom traži svoju znatnu svotu. Svi ovi troškovi znatno su manji za obje stranke, ako se djevojka ne prosi, nego ako uskoči. »Jeftinija uskočica od prošene«. A da ne bude pred svijetom bruke, što se izbjegava trošak, i da se s »ujacima« (župnicima) što lakše prođe, Bože sačuvaj, da bi uzrok bio izbjegavanje troška, nego »nijesu stariji curini rázi (sporazumni)«. I lažu obje stranke, i to redovito sporazumno. »Momkova bi kuća curu prosila, ali curi ne daju stariji; djevojčine opet starješine neće da čuju za to, da im djevojka ove godine ide i za koga«. I ovo sporazumno simuliranje ide tako daleko, da se novi prijatelji i »posvade«. Nakon petnaest dana, iza vjenčanja uskočice kod tako zvane pomirbe zavlada ljubav među zaraćenim prijateljima. — Ovaj je uzrok uskaki osobito važan i čest kod bogatijih, kod kojih su uopće i uskake češće. Teže ih je i odvratit od toga ružnoga običaja nego siromašnije. Ispod časti im je ne potrošit, a žao potrošit. Ponos i škrtost ne rastu na jednom panju!

7. Neka se nitko ne čudi i ne nađe uvrijeđen, što ću i nas d u š o b r i ž n i k e o z n a č i t i b a r k a o i n d i r e k t n i u z r o k u s k a k i, što nijesmo revno suzbijali ovaj grješni običaj. Zašto? Jednima je to pretežak boj, pa ga se nijesu usudili ni zapodjesti. »Canes muti noo valentes latrare, videntes vana, dormientes et amantes somnia«. Šutjeli su, a narod radio, što je htio. Drugima mila popularnost! Žalosno je, ali je istina, da narod voli — neću reći, cijeni — popustljive misnike. »Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem«. Treći »turpis lucri gratia« toleriraju uskaku: uskaka je krivnja, a krivac spremnije podmiruje račune. — Ističem nadalje, da je nejedinstven stav i nejednak postupak svećenstva protiv ovoga zla imao svoj dobar udio kao indirektni uzrok širenju i održanju ovoga grješnoga običaja.

Uz ove redovite i opće uzroke uskaki može doći do upliva i koji vanredni, prigodni (poratna raspušte-

nost) i posebni (udaljenost zaručnika i dr.) Ali mislim, da je u pobijanju ovoga zla kao općeg narodnog poroka dostatno imati pred očima, spomenute uzroke.

III. Posljedice.

Jasno je svakom i na prvi pogled, da je uskaka zao i grješan običaj. Ali se to potpuno vidi istom kad se uskaka potanje promotri u svojim zlim posljedicama.

1. Veliko su zlo grijesi privremenog priležništva zaručnikâ, do kojega dolazi gotovo u svakom slučaju uskake. Ne smijemo biti ovdje nimalo naivni, pa vjerovati u prirođenu čistoću naroda, nego treba da vazda suponiramo grješni odnos zaručnikâ. Kako je to žalosna priprava na sakramenat ženidbe i zakoniti bračni život, za koji treba obilatih i osobitih milosti Božjih! — Sukrivcima u grijehu zaručnika postaju, naravski, i bližnji njihovi: roditelji, rodaci, prijatelji, svi oni, koji su više manje povodom, uzrokom uskaki (inductione, cooperatione, consensu etc.).

Veće zlo od samih ovih grijeha jest to, što će se često na ispovijedi zatajiti. Možemo a priori sa sigurnošću suponirati, da nijesu nimalo rijetki slučajevi, da se zaručnici — priležnici svetogrdno ispovjede. Možda će ovaj grijeh očitovati zgodimice u generalnoj ispovijedi; nekad istom na smrtnoj postelji. Nije nimalo nevjerojatno, da ih ima, koji umiru s ovim grijehom na savjesti. — Ne znam, je li koji ispovjednik doživio, da mu se je tko potužio radi sukrivnje pri uskaki i po njoj uzrokovanom priležništvu zaručnikâ? Može li se reći, da je tu vazda po srijedi ignorantia, i to inculpabilis?

2. Uskaka je prigoda, sredstvo za prevaru. »Teško travi, kuda vojska prođe, i djevojci, koja sama dođe« — pjeva narodna pjesma. Mnoga je uskočica žalosna žrtva svoga čina. — Ima mladića, koji radi kakve svoje nevrijednosti ne mogu naći u bližnjoj poznatoj okolici čestite djevojke. Bacit će oko na djevojku u mjestu, gdje nijesu posve poznati, pripraviti put po nesavjesnim seoskim svodnicama. Za jednu će se noć djevojci i javiti i lakoumnu je izvesti iz kuće. Posljedica uskake grijeh, posljedica grijeha privola na vjenčanje, posljedica vjenčanja — život gorak do smrti. Primjer: Poštenoj nekoj djevojci javi se naoko pošten momak. Lakoumna uskoči; povedu je u »momkovu«, dovedu u »udovčevu« kuću, gdje ju je čekalo dvoje bolesne pastorčadi. Vratila se kući. Osramoćene neće nitko, i sad plete sijede djevojačke kose. Drugi primjer: Poštenoj djevojci javi se naoko pošten momak. Uskaka. Živio s njom mjesec, a ne htio je vjenčati. Ostavio je. Rodila dijete. A sad je skroz pokvarena ženska. — Društvo mladića povelo djevojku, koja je za jednog od njih uskočila. Mjesto ženidbe omnes ipsa bestialiter abusi, reliquerunt miseram in via.

Ovakvi su događaji samo slučajevi; ali se ne bi dogodili ni kao slučajevi, da nije nesretne uskake.

3. Uskaka može biti i prekrivena otmica i nasilje, kojima je posljedica nevaljana ženidba. Strast i materijalni interesi i momka i njegove kuće mogu potaknuti momka i na otmicu odabrane djevojke, koja mu nije nikako voljna poći. Ovakovu dovedu župniku na prsten kao tobože uskočicu. Još uvijek u vlasti otmičara, izriče djevojka na zarukama i vjenčanju svoju privolu. Vjenčanje uz impedimentum raptus. Malo je nevjerojatno, ali se događa, da i bližnji djevojčini: roditelji, ukućani, rodaci sudjeluju u toj otmici izručujući djevojku iz nekih svojih probitaka onomu, komu djevojka neće. — Istinit slučaj: Djevojci se javi momak, kojega djevojka i odabere. Dogovore se i djevojka uskoči. Kad je društvo izvede iz kuće, stupi odabranik djevojci i veli: »Ne vodim te za sebe, nego za ovoga moga druga«. Plač, molba. Prijetnja. I djevojka pod pritiskom sile ide za onoga, za koga nikad nije ni pomislila. I ovakova se »uskočica« vjenčaje, mislim, uz impedimentum vis et metus. I još drugi slični slučajevi nasilja pokriveni su imenom obične uskake.

Dušobrižnik župe s pukom malo »divljim«, gdje su uskake redovite, sigurno bi pomnim ispitivanjem zaručnice i okoline otkrio koji slučaj otmice i nasilja. A što drugo da znači uredovanje oružnikâ u župskom uredu proti jednom od dvojice momaka, od kojih svaki tvrdi, da je djevojka za njega uskočila? Ili potezanje noževa suparnika pred župnikom za jednu istu uskočicu? Izvedena ili naumljena otmica, nasilje.

Držim, da po novom Crkv. Zakoniku onaj »raptus seductionis« u kojemu se događa »abductio mulieris minorennis a viro, cui ante facinus rite desponsata haud fuit, ipsa licet consentiente, insciis tamen vel invitis parentibus seu tutoribus« — sigurno nije impedimentum dirimens. Inače bi broj nevaljanih ženidaba po uskaki znano porastao, jer dosta malolјetnih (ispod dvadeset i jedne godine) djevojaka uskoči insciis vel invitis parentibus seu tutoribus.

Uskaka, kad je otmica, nosi sobom kaznu određenu kanonom 2353: exclusio ab actibus legitimis ecclesiasticis, među koje spada n. pr. kumovanje pri sv. Krstu i Potvrdi — cfr. can. 2256. Ova kazna pogađa otmičare u užem smislu, a jednako i otmičare, koji izvedu raptum »seductionis«, t. j. koji otmu, odvedu malolјetnu djevojku bez znanja ili privole roditelja odnosno skrbnika, makar sama djevojka i pristala na to. I druge shodne kazne predviđa onaj kanon za takve krivce. Dakle je prijašnja kazna ekskomunikacije nikomu nepridržane za otmičare ukinuta.

4. Uskaka kao, recimo, privremeni zaručnički konkubinat može preći u trajni, kad se nakon uskake ot-

kriju nepredvidene, a neuklonive zapreke. Do ovakvog slučaja može doći imenito kod udovičke uskake.

5. Običaj uskake dovodi do preranih i lakoumnih ženidaba. Nepromišljena mladež u mladenačkoj zaljubljenosti i napadu strasti stavi uskakom starije i crkvenu vlast pred gotov čin. Posljedica je toga nerijetko nesretan bračni život, zatim nelegalni divorciji, pa najsablažnjiviji konkubinati, koji se ob impedimentum ligaminis ne mogu sanirati.

6. Istaknut ću kao posebnu zlu stranu uskake i njezine nedostojne »obrede«: ono raspušteno i divlje urlikanje mladeži u noćno doba, kad vode uskočicu, vesele, što im je uspjelo »trgnuti curu«; tučnjave, koje uskaku nerijetko prate, pa pijanke, koje iza toga slijede. Time raste podivljalost naše, često i onako raspuštene mladeži.

7. Djevojačka uskaka, kojoj je redovito posljedica priležništvo, nosi sobom i to veliko zlo, što u očima zaručnikâ-priležnikâ i njihove cijele okoline o b a r a dostojanstva i cijenu sakramentalnog vjenčanja. Takovi su naime skloni, da crkveno vjenčanje smatraju pukom ceremonijom, jednim uobičajenim dopunjkom, koji ima tu svrhu, da objavi okolini ženidbu i dade joj samo neku vanjsku, pa recimo, i javnopravnu zakonitost. Oni, među kojima zavlada ovakvo poimanje o sakramentalnom vjenčanju, ne vide u konkubinatu uopće tolikog zla; a lakše bi bilo kod njih zavesti i uredbu civilnog braka. To potvrđuju njihove izjave, česte, porazne, da presenete dušobrižnika. Ovo su otrovni plodovi uskake i njom prouzrokovanog priležništva kao javne sablazni. Ono je najpogubnija posljedica uskake.

IV. Sredstva ustuka.

Imajući pred očima, koliko je zlo uskaka, svi će pozvani svima silama nastojati, da se ovaj griješni običaj dokine. Suzbit će se i iskorijeniti, ako mu se uklone uzroci. Prema tomu prvo sredstvo ustuka jest

1. p o u k a. Uvjeren sam tvrdo, da bi bilo znatno manje samodošlâ, da svi dušobrižnici dostatno pouče narod o nedopuštenosti, grješnosti, zlim posljedicama uskake. Poučit treba narod o toj stvari svestrano, otvoreno. Ako dopuštaju prilike, javno žigosati kao velik prestupak svaki pojedini slučaj uskake u župi. To otvara puku oči! Temeljitom poukom uklonuli bi se u mogućoj mjeri pod prve tri točke navedeni uzroci uskake. — Jak bi i spasonosan učinak imala natpastirska riječ o toj stvari u posebnoj ili redovitoj korizmenskoj okružnici na puk. Pogotovo, kad se je tu i tamo u narodu uvriježilo možda uvjerenje da župnik neprisiljen, čak i neovlašten zabranjuje uskaku, a Sarajevo se je dosada od nezadovoljnih stranki nerijetko smatralo kao refugium peccatorum u stvari samodošlâ.

2. Kao četvrti uzrok uskaki naveo sam strah zaručnika pred prevarom prstenovane zaručnice. I tu je prvi lijek p o u k a. Upozoriti živo djevojke, da ne budu lakoumne žrtve prevare uskačući nepromišljeno za mladiće, kojih pobliže i ne poznaju, i gubeći time slobodu odluke pri samim zarukama. Poučit ih treba, da nakon molitve, savjetovanja sa starijima, temeljita upoznanja momka, i ozbiljne odluke, dadu ruku nekom mladiću, da ne bude poslije mjesta potrebnom kajanju i razvrgnuću zaruka. Pri svakom prstenovanju ozbiljno podsjetiti zaručnike na obaveznu moć zaruka i tešku dužnost držati zadanu riječ. Ovakovom će se poukom odvratiti djevojke od lakoumne i nagle pa zato i labave odluke, da podu za određene mladiće; a ovi će onda imati više pouzdanja u njihovu riječ. Do ovoga pouzdanja zaručnika treba da je župniku puno stalo. Utvrdit će ga uz ostalo i time, da javno žigoše kao skroz nepošten i grješan postupak prstenovane zaručnice, koja neopravdano zaruke razvrgne. Mislim, da je nužno i jednim direktnim i jačim sredstvom utvrditi međusobno pouzdanje zaručnika u zaručničku vjernost. A to je sredstvo, koje na kraju rasprave među ostalim praktičnim mjerama predlažem: s v e č a n a z a k l e t v a na međusobnu vjernost kod zaruka (prstenovanja) i ustanova zabrane za nove zaruke kroz šest mjeseci za vjerolomne zaručnike. Ovoj je mjeri sveta svrha: da zamijeni defloraciju zaručnice, kojom je zaručnik sebi osigurava.

3. Ako se stariji protive udaji djevojke, i time otvaraju vrata uskaki, dušobrižnik će postupati ovako: je li otpor starijih po razboritom i nepristranom njegovu sudu p o s v e n e o p r a v d a n, pokušat će, da ih najprije poukom, a onda i zgodnim prisilnim sredstvima sklone, te dopuste djevojci, da redovitim putom ostavi svoju kuću. Ne uspije li to, odredit će on vrijeme i način, kada i kako da djevojka ostavi svoju kuću, kao i mjesto što će označiti, gdje će djevojka do vjenčanja biti. Ovo smije biti vrlo rijetko. Svakako treba gledati, da se slomi neopravdan otpor starijih djevojčinih. Za tim ide i kazna, što ju za ovakve na kraju među praktičnim mjerama predlažem. — Ako se stariji protive udaji djevojke i m a l o o p r a v d a n o, javit će stvar Ordinarijatu i raditi po njegovoj uputi (can. 1034.). Mislim, da Zakonik dopušta ovu distinkciju. Inače bi trebalo svaki čas rekurirati na Ordinarija, jer stariji, kako sam prije spomenuo, prečesto brane udaju svojoj kćeri odnosno štićenici s posve neopravdanih razloga (slabije imovno stanje mušterije, bezrazložna animoznost prema njemu i njegovoj kući, udaljenost njegova od porodičnog djevojčina obitališta i ovom slično) ili tu zabranu samo hine.

4. Ne ukinuvši ženidbenih troškova teško će se dokinuti i običaj uskake, jer su baš troškovi najvažniji i najčešći uzrok uskake. Svaki dušobrižnik zna, koji su troškovi običajni u njegovu kraju, pa će sam najbolje naći i način, kako bi ih ukinuo odnosno do minimalne mjere umanjio. Primijetit ću to: da je puno važnije ukinuti troškove, što ih čine obje stranke prije same svadbe u kući djevojčinoj (pri prošnji, prstenovanju, pohadanju i vodivu djevojke odnosno pri njezinoj opremi ruhom i darovima) nego svadbene. Prvi su uzrok uskaki, kojom se dobrim dijelom izbjegavaju, a drugi su obligatni pa djevojka uskočila ili ne uskočila. — Nekoliko načina, kako da dokinemo troškove. Sklonut čestite i ugledne kuće na ženidbu bez troška. Samo probiti led, a exempla trahunt, pogotovo kad je to u korist oponašatelja. Ili malim organizovanjem: dobiti i čitavom puku saopćiti izjavu uglednih starješina, da neće ženiti ni udavati s troškom. Zatim dopustive, umjesne kazne rasipnika. A pomoći će tu zabrana troška po crkvenoj vlasti, kako ću na kraju spomenuti.

5. Pod točkom 7. navedeni uzrok uskaki lako je ukloniti sredstvima crkvene discipline.

Ovo bi — uz postojano zazivanje pomoći Božje, koje se za svaki uspjeh pretpostavlja — bila redovita i općenita sredstva ustuka proti uskaki, koja su svakom dušobrižniku na raspolaganje, i kojima se uklanjaju uzroci uskake. Uspješna su, svjedoči iskustvo.

No potpunoga uspjeha neće biti, ako viša crkvena vlast ne posegne u to pitanje svojim auktoritetom i svojom moći. Već i zato, da nehajne dušobrižnike potakne na posao. Nije mi nakana, da ikoga optužujem, ali ponovno ističem: da se je sa strane znatnog broja svećenika premalo učinilo, e bi se ovom zlu stalo na kraj.

Kao direktno sredstvo ustuka protiv uskake bile bi, mislim, shodne ove odredbe i strogo obvezatne i za puk i za dušobrižnike:

1. Svaka udadbenica ima doći na zaruke iz roditeljske odnosno skrbničke kuće, u kojoj ima ostati sve do vjenčanja.

2. Zaruke se obavljaju u prisuću oca odnosno skrbnika udadbeničina ili njihova zamjenika, po mogućnosti kućnog čeljadeta, koji će svjedočiti o pristanku starijih na udaju udadbenice i nakon zaruka otpratiti je kući.

3. Predvida se iznimka od tačke 1. i 2. za slučaj, da se stariji udadbeničini protive njezinoj udaji:

a) opravdano: onda prijaviti stvar Ordinariju i raditi po njegovoj uputi.

b) posve neopravdano. Ne uspije li dušobrižniku nikako da starije udadbeničine skloni na privolu, dozvolit će, da se ona prije vjenčanja izvede iz svoje kuće, ali u vrijeme, kad on to naredi, po osobama, koje on ovlasti, i smjesti u kuću, koju on označi, pazeći pri tom poglavito na to, da se izbjegne sablazan i pogibelj grijeha. Otpornici i članovi njihovih familija kazne se u tom slučaju petogodišnjom zabranom kumovanja pri sv. Krstu i Potvrdi te prisustvovanja kod vjenčanja u svojstvu svatovskog kuma, djevera, jenge. Uskraćuje im se na pet godina blagosivanje kuća i uskrsnog »posvetilišta«. Sve one kazne imaju se javno oglasiti.

Ovom se iznimkom s jedne strane zaobilazi neopravdan otpor starijih, s druge strane izbjegova »nužna« uskaka, kojom bi ženjenik stvar sigurno riješio. Princip je: stati na put nezakonitim uskakama, radije dopustiti zakonite iznimke. — Kazne su potrebne, jer bi se inače radilo in fraudem legis. Za svaku bi se malenkost uskraćivala privola na udaju, odnosno ta bi se uskrata — često dogovorno sa ženjenikom — hinila. Uza starije kazne se i ostali članovi familije, da ova kazna kao zastrašujuće sredstvo jače djeluje; ukućani će praviti pritisak na starješinu i siliti ga na popustljivost.

4. Uskaka kao generalna dijecezanska zabrana može se po Ordinariju uvesti samo uz ovlaštenje sv. Stolice (can. 1038). Kao zabrana za pojedine slučajeve pojedinačno proglašene u vlasti je Ordinarija (can. 1039. § 1.).

Za samu uskaku neka za vrhbosansku nadbiskupiju vrijede ove odredbe:

a) Uskočica se mora vratiti na svoje prijašnje prebivalište. Da se ova naredba izvrši, postupat će se protiv otpornih stranaka nastrožijim raspoloživim sredstvima. Jedino u slučaju, da bi se uskaka — nakon svih uzaludno pokušanih sredstava — izvrgla u trajni, inače neuklonivi konkubinat, predvida se postupak po točki 3. b).

b) Zaruke se obavljaju nakon što je uskočica vraćena na svoje prijašnje prebivalište, odnosno smještena na drugo mjesto po odredbi župnika, i na temelju te činjenice podijeljen oprost od zabrane uskake.

c) Ženjenikova familija kažnjava se kaznom označenom pod tačkom 3. b) za one, koji se neopravdano protive udaji kćeri odnosno štićenice. Istoj kazni podleži i familija udadbenice, ako joj je starješina bio makar i indirektni uzrok uskake time, da se je zbiljski, ali nepravdano, ili samo prividno protivio njezinoj udaji.

5. Zaruke se u svakom slučaju sklapaju svečanom zakletvom zaručnikâ na međusobnu vjernost. (Cfr. III. Uzroci 4. i IV. Sredstva ustuka 2.)

6. Stranka, koja neopravdano razvrgne valjano sklopljene zaruke, potpada pod šestmjesečnu zabranu za nove zaruke. — Ova se naredba izdaje, da se ukloni uzrok uskake označen pod brojem 4. Može se izdati u pojedinim slučajevima po Ordinariju, a kao opća odredba uz ovlaštenje sv. Stolice.

7. Ukidaju se troškovi uobičajeni u kući udadbenice, koji će se imenito označiti za pojedine dekanije na predlog dekana odnosno dekanijskih korona dotičnih dekanija. (Cfr. III. Uzroci 6. i IV. Sredstva ustuka 4.)

Pripominjem: ove mjere predlažem imajući pred očima opće prilike imenito na selu. Za mjesta i krajeve s posebnim prilikama (gradovi, raspušteniji krajevi) neće biti možda podesne. — Kaznu odgode vjenčanja na stalni broj mjeseci za uskočicu ne predlažem: ova je mjera tehnički teže provediva, smještanje uskočice do vjenčanja zadaje neprilika. Ovu kaznu nadomještaju druge. — Novčane globe kao kazne stoje narod novaca, a Crkvu ugleda: nijesam toliko za njih. Ako se uvedu, neka narodu za umirenje participiraju od njih župske crkve.

Okružnice.

Br. 1692.

Šesnaesta stogodišnjica Lateranske Bazilike.

Na 9. studenog ove godine navršuje se šesnaest vijekova, otkako je Kristu Spasitelju svijeta prviput posvećena bila Lateranska Bazilika: omnium Urbis et Orbis Ecclesiarum mater et caput, »sviju u Vječnom Gradu i u svijetu crkava majka i glava«.

Pozvan od svetog Oca slavno vladajućeg Pija XI., kome je kao biskupu rimskom i nasljedniku sv. Petra Lateranska Bazilika biskupska njegova crkva — u istoj je on i sveti svećenički red primio —, sprema se katolički svijet i izvan Rima, da dostojno proslavi ovu šesnaestvjekovnu obljetnicu.

Ona treba da nam u pamet dozove najsvetije i kršćanskom srcu najdraže uspomene. Kada je pred šesnaest stoljeća Konstantin Veliki Crkvi darovao svoju carsku palaču na Lateranu, da bude odsele kao papinska prijestona palača, dao je uz nju sagraditi i veliku Baziliku Lateransku kao papinsku prvostolnicu. Pod imenom Krista Spasitelja svijeta bio je to dostojan spomenik pobjedi kršćanske istine nad tminom poganstva, i za sve buduće vijekove znak one slobode, kojom nas je Krist oslobodio, i bez koje svaka druga sloboda nije nego ropstvo. I mi smo, jer smo djeca katoličke Crkve, dionici te pobjede i te slobode, pa stoga je Lateranska Bazilika i za nas znak prevelikih dobročinstva, kojima je Bog kroz vijekove naš narod darivao, u prvom redu darom svete vjere. Lateranska Bazilika dala je ime znamenitim »lateranskim« crkvenim saborima, među kojima je pet općih crkvenih sabora; u njoj je stolovao dug niz svetih i mudrih papa, kojih je djelovanje odjeknulo sve do u najdalje krajeve zemlje; nebrojeni su i drugi važni i sretni događaji u povijesti, kojima je Lateran bio prvim ishodištem.

Sveti Otac želi stoga, da svi sinovi Crkve, gdjegod oni bili, na što bolji način učestvuju u ovoj proslavi, i da im u tome prednjače Biskupi i njihovi Kaptoli. Žali, što radi poznatih žalosnih prilika, radi kojih u svom Gradu Sveti Otac nema slobode, on sam neće moći da obavi u Lateranskoj Bazilici svete obrede kod ove proslave, i što nema sredstava, da ovom svečanom zgodom, po uzoru svojih velikih predšasnika, časni i drevni ovaj hram veledušno obdari i uresi.

Sjedinimo dakle i mi na ovaj dan svoje misli i molitve sa našom u Isusu braćom po cijelom svijetu! Molimo se za svetu katoličku Crkvu i za Svetoga Oca! Neka Božanski Spasitelj svijeta dadne našemu narodu milost, da vjerno ustraje uz njegova vidljivog Namjesnika na zemlji, i da se ne dadne zavesti na puteve, koji vode do otpada od Isusa i Njegove svete Crkve.

Stoga za dan 9. studenoga naređujem:

1. Da se u svakoj misi toga dana uzme oratio imperata pro gratiarum actione (u misalu se nalazi ta oracija iza votivne mise de Ss. Trinitate).

2. Da se kod pučke mise ova okružnica prije propovijedi pročita, i da se pod propovijedu i o ovoj lateranskoj stoljetnici narodu što korisna za pouku reče.

3. Drevna Lateranska Bazilika treba nužnih i neodgodivih popravaka. Stoga je lateranski Kaptol poduzeo, da se dragovoljnim darovima iz sviju krajeva dostojno opravi i uljepša ova najčasnija crkva kršćanstva. Tko bi, od našeg svećenstva i puka, mogao da što doprinese u tu plemenitu svrhu, neka svoj dar preda mjesnome župniku. Da se vjernicima dadne prigoda da udijele svoj dobrovoljni prinos, neka se kod pučke mise pokupi u tu svrhu jedna milostinja. Župski će uredi skupljene milodare što prije opremiti ovom Nadbiskupskom Ordinarijatu.

U Sarajevu, 16. listopada 1924.

† IVAN,
nadbiskup.

Br. 1693.

Dan katoličke akcije.

U sporazumu sa Episkopatom odlučio je Hrvatski Katolički Narodni Savez (Zagreb, Kaptol 27.), kao središnjica kulturno-prosvejtne katoličke akcije među Hrvatima, da se Dan katoličke akcije prenese na dan Svih Svetih, a da ne bude više na Svijećnicu.

Dan katoličke akcije ima uistinu svetu i apostolsku svrhu. Taj dan propovijeda se i moli za katoličku prosvjetu, misli se o radu u svim katoličkim društvima i o osnivanju novih katoličkih društava; u crkvi i izvan nje kupe se darovi za katoličke organizacije; traže se članovi za Hrvatski Katolički Narodni Savez i raspačavaju se njegova izdanja, a napose njegova »Popularno-naučna knjižnica«. Stoga i ovom prilikom preporučujemo podupiranje Dana katoličke akcije svemu nadbiskupijskom svećenstvu najtoplije.

Agitacijoni materijal i sabirni arci razaslat će se svakome, tko se prijavi da želi za ovo poraditi, od Hrvatskog Katoličkog Narodnog Saveza bilo izravno, bilo preko župskog ureda.

Određujem dakle za vrhbosansku nadbiskupiju, da se već ove godine na blagdan Svih Svetih održi Dan katoličke akcije, kako je to dosada vrijedilo za Svijećnicu. Sakupljene će milodare župski uredi što prije otposlati ovome Nadbiskupskom Ordinarijatu.

U Sarajevu, 16. listopada 1924.

† IVAN,
nadbiskup.

VJESNIK.

Naša domovina.

Sarajevo: Sveta potvrda u Sarajevskom polju. Na 5. ov. mj. je preuzvišeni gosp. nadbiskup Dr. Ivan Šarić u župnoj crkvi na Stupu držao pučku sv. misu, pod kojom je apostolskom besjedom poticao sakupljeni seoski puk te župe, da se obnove u ljubavi i privrženosti prema svetoj vjeri, osobito obzirom na pohađanje službe Božje u svojoj župnoj crkvi. Nakon svete mise podijelio je Nadbiskup sakramenat svete potvrde znatnom broju djece.

— Vrhbosanski diecezanski odbor za jubilejsko hodočašće u Rim. Preuzv. gosp. Nadbiskup je naimenovao za vrhbosansku nadbiskupiju u odbor za hodočašće u Rim u jubilejskoj godini 1925. generalnog vikara Msgr. Stjepana Hadrovića kao predsjednika odbora, a Msgr. dra Ivana Dujmušića, sarajevske župnike Matu Bekavca i Antu Alaupovića, te fra Arkandela Grgića kao odbornike. Ovaj će odbor stajati u vezi sa centralnim odborom u Zagrebu (Kaptol 29.), kojemu je predsjednikom Msgr. dr. Josip Volović, a tajnici dr. A. Slamić i dr. S. Bakšić.

— Vrijeme i uvjeti jubilarnog hodočašća u Rim g. 1925. Zagrebački se centralni odbor već obratio na centralni odbor u Rimu te za sada može da dade ovo saopćenje:

1. Za jugoslavensko hodočašće određeno je vrijeme od 26. svibnja do 2. lipnja, U to vrijeme (31. svibnja) padaju Duhovi, kad će sv. Otac služiti sv. misu u bazilici sv. Petra, pak će naši hodočasnici moći da kod te svečanosti sudjeluju.

2. Rimski odbor saopćuje, da će na talijanskim željeznicama biti ovi popusti: a) Ako putuje potpuni vlak t. j. najmanje 400 osoba dobiva se popust 50%; b) Ako zajedno putuje barem 40 osoba popust je 40%; c) Ako pak putuje pojedina osoba sama ili manje od 40, dobiva se popust od 30%.

3. Glede stanovanja saopćuje rimski odbor slijedeće:
   a) Spavanje u zajedničkim sobama stajat će 8—10 lira;
   b) U privatnim stanovima 15—20 lira;
   c) U hotelima 50—100—150 lira prema vrsti i razredu.

4. Put od Postojne do Rima stoji:
   a) III. razred cijela karta 111 Lir. 10 c.;
   b) II. razred cijela karta 188 L. 45 c.;
   c) I. razred cijela karta 279 L. 53 c.

Uzme li se kao sigurno, da će naše hodočašće brojiti najmanje 400 osoba te tako uživati pogodnost od 50% popusta, stajat će put od Postojne u Rim i natrag uračunavši i stanovanje kroz 6 noći: a) za III. razred (željeznica III. r. i zajedničko stanovanje) do 180 lira; b) II. razred (t. j. željez. II. razr. i privatno stanovanje) 280 do 310 lira.

Prema sadašnjem tečaju lire iznosio bi prema tome put u Rim i natrag: a) zajedničko stanovanje i III. razred vožnje oko 500 Din.; b) stan kod privatnika i II. razred vožnje oko 950—1110 Din.

5. K ovom računu treba pribrojiti još: a) put od Zagreba do Postojne: III. r. 146 D 75 p.; II. r. 221 D; I. r. 295 D 25 p.; b) hranu kroz šest dana u Rimu uz 15 L. na dan, što iznosi ukupno 90 lira ili oko 300 Din.; c) legitimaciju od 25 lira ili oko 90 Din.; d) taksu za vizum talijanskog konzulata, koja će uz obećani popust iznositi maksimum 50 Din. (a po svojoj prilici još veoma manje).

Uzmemo li kao gotovu činjenicu, da će i naše željeznice dati hodočasnicima popust, može se kao približna cijena za ukupni trošak za putnike III. razreda odrediti oko 1200 Din.

Na temelju ovih informacija molimo veleč. svećenstvo, da odmah započne agitacijom za ovo sveto hodočašće. Molimo to naročito stoga, jer centralni odbor traži, da se što prije javi broj osoba i označi, kakvo stanovanje traže. Dakako da su g. župnici dužni uputiti narod i na to, da će proračunani trošak određen po sadašnjoj relaciji lire prema dinaru te da zacijelo uz označenih 1200 Din. mora računati s izdatkom još kojih par stotina dinara: za tramvaj, kupovanje uspomena i razne druge troškove, koji su uz ovakva putovanja nužno skopčani. Svakako se mora narodu govoriti o izdatku do 1500 Din.

Držimo, da prema prikazanom potrošku, koji se u bitnosti ne može promijeniti, može naše svećenstvo, tumačeći svijetu svrhu ovog svetog puta, prikupiti dosta osobito seljačkog svijeta.

— Najbolji molitvenik za djecu. Ove je godine o Uskrsu izdalo »Društvo sveudiljnog klanjanja za potporu siromašnih crkvi« »Mali molitvenik za djecu I. i II. razreda pučkih škola i za prvopričesnike«. U dva je mjeseca bila čitava naklada od 10.000 primjeraka razgrabljena. Veliki uspjeh i odziv kod dušobrižnika, kateheta, časnih sestara i dječice ponukao je »Društvo sveudiljnog klanjanja«, da odmah izda i drugo nepromijenjeno, samo su se u pojedinim riječima uvažile želje iskusnih kateheta i mnogo se pazilo na lijepu i solidnu tehničku opremu. Taj je mali moltvenik jedini hrvatski molitvenik, koji svojim velikim slovima, jakim papirom, malim opsegom, laganim djetinjim jezikom i veoma niskom cijenom posve odgovora duši najmanje dječice u pučkoj školi. Urešen je s 10 prekrasnih slika.

Na želju mnogih dušobrižnika štampana je kao posebni dodatak i obnova krsnog zavjeta kod prve sv. pričesti.

Cijena je molitveniku (bez obnove krsnoga zavjeta) Din. 2.50 loco Zagreb, a Din. 3.— poštom.

Kod narudžbe treba spomenuti, koliko komada treba za dječake, a koliko za djevojčice i koliko komada obnove krsnoga zavjeta, koja stoji po komadu Din. 0.50.

Narudžbe i novac se šalju na »Društvo sveudiljnog klanjanja«, Zagreb I., Frankopanska 17.

Odgovorni urednik dr. Marko Alaupović. Tiskara »Bos. Pošte« u Sarajevu. Izdaje Kaptol Vrhbosanski.